

Folk som konstruktion

I ”Att konstruera ett folk: Föreställningar om folkbegreppet inom svensk folkbildning”, analyserar Henrik Nordvall (2005) olika användningar av substantivet *folk* som prefix. Han menar att vad som avses med *folk* ofta kommenteras svepande eller korthugget. Vid närmare granskning av begreppet och dess varierande innebörder visar det sig att de är långt ifrån triviala (Nordvall 2005, 2).

Frågan om vilka som ingår, respektive utestängs, från det kollektiv som avses med folk, rymmer en stark politisk kraft. Såväl nationalstaten och den liberala demokratin, som sociala rörelser av skiftande slag, är intimt sammanflätade med föreställningar om folk i olika avseenden: Folk som utgör nationer; folk som styr; folk som gör uppror och revolution; folk som den överlägsna rasen.

(Nordvall 2005, 2)

Nordvall menar att användandet av *folk* som begrepp för mobilisering och bildande av gemenskaper har ifrågasatts som följd av postkolonial kritik som visat hur det inneburit exkludering och maktutövning (Nordvall 2005, 12). Han påpekar att det är allmänt känt att kolonialt och rasistiskt tänkande präglade 1930 och 40-talets Tyskland, men att det är betydligt mindre uppmärksammat att föreställningar om folk även i liberala demokratier genererat ett kolonialt och rasistiskt präglat exkluderande av människor (ibid). Demokratin etableras i de europeiska nationalstaterna parallellt med en föreställning om det inhemska folket, ett civiliserat kulturfolk och formades som motbild till de primitiva, ”de Andra”. Vidare att det inte bara var människor i kolonierna som fick representera det primitiva och ociviliserade. I takt med industrialiseringen och uppkomsten av en urban arbetarklass växte borgerlighetens rädsla för massan eller pöbeln. Det växer fram föreställningar om att det krävs andra perspektiv för att förstå den barbariska massan än att förstå den rationella individen (ibid). Nordvall lyfter begreppet *kulturrasism* från postkolonial teoribildning för att benämna det förhållningssätt som ”skapar uppdelningar och hierarkier mellan olika grupper utifrån föreställningar om kultur som en statisk essens” (Nordvall 2005, 16).

Folk, i samtiden

Ett perspektiv som Nordvall lyfter fram är att

en tidsblind efterförståelse lätt skapas, där en tolkning av det förflutna görs utan hänsyn till dess samtida kontext. Det kan i värsta fall skapa en förblindande självgodhet som förhindrar oss att se motsvarande drag i vår samtida idévärld.

(Nordvall 2005, 16)

I bästa fall kan istället dylika historiska belysningar skapa en kritisk medvetenhet om att värden och tankefigurer i samtiden okritiskt tas för givna (ibid).

För mig tar Nordvalls analys en konstruktiv riktning genom att ge perspektiv på hur det är möjligt att leva, tänka och agera idag. Hur kroppslig praktik som dans och koreografi kan problematisera samtidens agenda och se hur medvetenhet och självkritik kan bearbeta strukturer genom kroppslig kunskap. Avslutningsvis skriver Nordvall:

Det inte är på förhand givet att ”folk” måste syfta vare sig på blåögd svensk rasgemenskap, på en samlingsbeteckning på sociala grupper som lider under den globala kapitalismens exploatering eller på någon annan tänkbar innebörd.

Gemenskaper och kollektiv, samt föreställningar därom, är något som ständigt bildas och återbildas. Ett sätt att förstå detta är att tänka sig en social, politisk och språklig process genom vilken betydelser och innebörder konstrueras. ”Folk” som begrepp [...] får således innebörder genom en process av betydelseförhandlande. Dessa innebörder är inte givna på förhand av en viss ekonomisk, geografisk eller ”rasbaserad” ordning. En medvetenhet om detta skapar möjlighet till ett kritiskt ifrågasättande av hur denna konstruktion sker. Vilka grupper exkluderas? Vilken blir normen? På så vis kan maktförhållanden synliggöras och strategier utvecklas för att bekämpa dessa – eller för den delen: verka för den typ av maktordning vi ser som önskvärd.

(Nordvall 2005, 20)

Nordvall, Henrik. 2005. ”Att konstruera ett folk: Föreställningar om folkbegreppet inom svensk folkbildning.” I *Folkbildning – samtidig eller tidlös?*, redaktörer Ann-Marie Laginder, Inger Landström, 311–336. Linköping: Mimer/ Skapande vetande.